

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput XII. Solvuntur argumenta prætendentium, relationem omnium
actuum deliberatorum in Deum; sed requiritur saltem virtualis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

ciens absolutè, sed quasi sufficiens ad ostendendum, quòd dentur actus in specie indifferentes. Cum enim allata Apostoli verba posuisset, statim opponit hanc objectionem. *Contra: ergo nullus actus est indifferens.* Ad quod respondet quòd *relatio hac in gloriam Dei intelligitur vel in actu, vel in aptitudine referendi, qua non est solum in bonis, sed etiam in indifferentibus.* Scopus proinde ipsius ibi solum est ostendere, quòd verba Apostoli non obstant, ne dentur actus in specie indifferentes, utpote qui ex specie sunt in Deum referibiles: cum soli actus ex specie, seu objecto mali, in Deum referibiles non sint. Et iste quidem unus est sensus Apostolici textus, ut scilicet nihil faciamus ex se irreferibile in gloriam Dei; sed unicus non est, & adequatus, ut certissimè constat ex testimoniis S. Doctoris cap. 9. relatis.

108 Quòdque S. Doctor contentus non sit solà habituali in Deum relatione, ad vitandum veniale peccatum in actibus nostris deliberatis, in individuo spectatis, præter dicta ibidem, hoc argumento confirmatur. Sola relatio habitualis, juxta S. Doctorem, nec sufficit ad excusandos justos & fideles, nec ad excusandos impios & infideles. Non ad excusandos justos fideles, utpote charitatem habentes. *In habentibus autem charitatem, omnis actus est meritorius, vel demeritorius,* ait S. Doctor q. 2. de malo a. 5. ad... Sed actus justorum, solum habitualiter in Deum relati, non sunt meritorii: cum ad meritum S. Doctor contentus non sit habituali relatione. Ergo omnis actus justorum, solum habitualiter in Deum relatus; juxta S. Doctorem, est demeritorius; adeòque in individuo virtualiter peccaminosus.

109 Jam si sola habitualis relatio non sufficit ad excusandos justos & fideles; multò minùs impios & infideles: non solum eandem ob rationem; sed & maximè quia in impiis & infidelibus, utpote habitualiter à Deo averfis, non est habitualis ad Deum conversio, nec habitualis illa ad Deum relatio, quam S. Doctor ex supra dictis fieri censet per gratiam charitatemque habitualem, quã impii & infideles sunt destituti.

110 Quòd etiam S. Doctor, ad vitandum veniale peccatum, contentus non sit solà actuum referibilitate ad Deum, inde patet quòd ad actum usquequaque bonum, nullaque ex parte in individuo peccaminosum, ex dictis n. 89. & seqq. contentus non sit quòd sit bonus ex genere suo, neque quòd sit bonus ex fine suo proximo, neque quòd actus ex genere & specie, necnon ex fine proximo bonus, adeòque in Deum referibilis, ad finem malum non sit relatus; sed quòd actu vel virtute sit in debitum finem ultimum, sive in Deum relatus (ut probant testimonia à num. 62. ad 69. relata) & quidem relatus ex charitate, seu Dei propter se amore, uti probant testimonia adducta n. 69. 71. 74. 78. 79. 80. 84. 86. 87. Denique in 1. dist. 1. q. 3. expressissimè dicit: *Si actus est referibilis, & non re-*

feratur, vanus est. Otiosum autem inter peccata apud Theologum computatur.

CAPUT XII.

Solvuntur argumenta pratendentium, relationem actuum in Deum non debere fieri semper, sive pro omni actu, sed pro aliquo actu, & aliquibus temporibus dumtaxat.

Fatentur communiter Discipuli S. Thomæ, 111 ex mente ipsius non sufficere relationem habitualement, sed necessariam esse actualement, vel virtualement: quia tamen (inquiunt plerique ex ipsis) præceptum ipsius affirmativum est, licet semper obliget, non obligat pro semper, sive pro omni actu deliberato, sed solum ad hoc ut certis temporibus omnes actus nostros ad Dei gloriam referamus.

Causa deceptionis ipsorum, circa testimo- 112 nia S. Doctoris, in quibus se fundant, est duplex. Prima est quia non advertunt, duplicem à S. Doctore statui obligationem referendi se, suaque omnia in Deum; unam sub mortali, quæ non currit pro semper ad referendum actu vel virtute, sed pro certis temporibus & circumstantiis; licet obliget pro semper ad referendum actu vel habitu. Alteram sub veniali, quæ currit pro semper, sive pro omni actu deliberato, ad eum in gloriam Dei referendum, non quidem semper actu, sed actu vel virtute. Quam pro omni & singulo actu deliberato ex mente S. Doctoris obligare, constat 1º. ex eo quòd velit relationem esse conjunctam omnibus & singulis actibus nostris in 2. dist. 40. a. ult. ad 7. præceptum est quòd *actualis relatio in Deum sit conjuncta actioni nostre cuilibet, non quidem in actu, sed in virtute.* Et 1. 2. q. 102. a. 6. ad 7. *caelestis intentio debet omnibus operibus nostris adjungi.*

2º. Constat ex eo quòd 2. 2. q. 81. a. 1. 113 dicat, quòd *ad Deum nostra electio assidue dirigi debet, sicut in finem.* Et q. 83. a. 14. *Desiderium charitatis in nobis debet esse continuum, actu vel virtute: quia omnia debemus in gloriam ipsius facere.* Vult igitur obligationem referendi esse ad assidue & continue, sive pro semper, pro omnibusque & singulis actibus deliberatis, actu vel virtute referendis.

3º. Constat ex eo quòd 1. 2. q. 19. a. 10. 114 dicat, *non esse rectam voluntatem hominis, volentis aliquod bonum particulare, nisi referat in bonum commune divinum, sive in Deum.* Constat denique ex pluribus aliis locis lib. 6. n. 46. relatis, quibus asserit, *nihil diligendum, nisi in ordine ad Deum, sive nihil nisi propter Deum. Alias staretur in creatura, quod sine peccato esse non potest.*

De priori obligatione sub mortali, S. Do- 115 ctor loquitur, nedum in locis proximè obijciendis, sed & in disputatis q. de inanigloria a. 2. ubi proposità quæstione, *an inanis*

gloria sit peccatum mortale? in corpore sic arguit: Cum vanum sit, quod non refertur ad Deum, videtur gloria hominis vel non esse vana, si referatur ad Deum; vel esse peccatum mortale, si non referatur, sed in ea finis intentionis ponatur. Jam enim aliquis creaturâ fruatur; quod non fit sine peccato mortali. Quod argumentum dissolvit sic: Considerandum est, quod aliquis actus non referatur in Deum, sicut in finem, potest dupliciter contingere. Uno modo ex parte actus, eo scilicet quod ipse actus non est ordinatus in finem. Et sic nullus actus inordinatus est referibilis in finem ultimum, sive sit peccatum mortale, sive veniale... Alio modo contingit ex parte agentis, cujus scilicet mens non ordinatur actu vel habitu in finem debitum. Ex hoc enim sequitur, quod actus a tali mente procedens ordinatur in aliquid aliud, sicut in finem ultimum. Et tunc semper actus humanus, qui non refertur in Deum sicut in finem, est peccatum mortale.

116 Hujus rationem hanc reddit 2. ad Anibaldi. dist. 24. q. 3. a. 6. Cum impossibile sit esse duos fines ultimos, quandocumque ponitur aliquod commutabile bonum finis ultimus vite, oportet quod Deus non pro fine habeatur. Et cum finis semper maximè sit dilectus; oportet quod illud, in quo finis constituitur, supra Deum diligatur. Quod constat esse peccatum mortale.

117 Secunda causa deceptionis opinantium ut supra n. 110. est quia non considerant quod aliqua sunt præcepta formaliter affirmativa, quæ comprehendunt negativa, adeoque tam obligant pro semper, quam negativa in ipsis comprehensa. Hoc considerassent, si absque præoccupatione perpendifsent id quod S. Doctor ait 1. 2. q. 100. a. 4. ad 2. Præcepta affirmativa distinguuntur à negativis, quando unum non comprehenditur in alio. Sunt igitur aliqua præcepta affirmativa, in quibus comprehenduntur negativa, juxta S. Doctorem. Atqui tale est præceptum Apostoli: *Omnia in gloriam Dei facite*. Comprehendit namque istud negativum, *nihil facite, nisi in gloriam Dei*, ipsomet S. Thoma interprete in 2. dist. 40. q. 1. a. 5. ad 7. dicendum, quod hoc quod dicitur, *Omnia in gloriam Dei facite*, potest intelligi dupliciter, vel affirmativè, vel negativè. Si negativè, sensus est, nihil contra Deum (vel præter Deum, ut manifestum est ex verbis sequentibus) faciatis. Et hoc modo præceptum est. Et sic præteritur hoc præceptum, vel per peccatum mortale, quod contra Deum fit, vel per peccatum veniale, quod præter præceptum, & præter Deum fit, &c. Et ratio manifesta est, quia præceptum affirmativum, quod complectitur universitatem humanorum actuum, necessariò comprehendit negativum, ut constat in hoc præcepto affirmativo, *Omnia vestra honestè fiant*, id est, ex motivo honesto, ut fatentur omnes Thomistæ, cæterique passim Theologi extra scholam Scottistarum, admittentium actus in individuo in-

differentes. Similiter hoc præceptum affirmativum: *Oportet semper orare*, comprehendit negativum: *nunquam oportet orationes intermittere*. Præceptum affirmativum: *Deum in omnibus diligite*, comprehendit negativum: *nihil nisi Deum vel propter Deum diligite*. Similiter ergo, dum Apostolus præcipit: *Omnia in gloriam Dei facite*, eo ipso prohibet aliquid non in gloriam Dei facere.

118 Frustrâ proinde nobis objiciuntur testimonia, quibus S. Doctor ait, præcepta affirmativa à negativis in eo differre, quod ista, non illa, obligent pro semper: Neque enim affirmativa à negativis in eo distinguuntur, quando negativa in affirmativis comprehenduntur, uti S. Doctorem id docentem audivimus numero præcedenti.

119 Ad plenioram tamen satisfactionem, perpendamus nonnulla testimonia quæ ex S. Thoma objiciuntur.

Objicies itaque 1.º. S. Doctor in 1. dist. 1. q. 3. *Opera (inquit) qua mala non sunt, à Deo sunt, & propter ipsum facienda: non quod quamlibet operationem oporteat semper actualiter referre in Deum; sed sufficit ut habitualiter in Deo constituam finem sua voluntatis.*

120 Respondeo manifestum esse ex scopo, titulo, & resolutionibus istius & præcedentis quæstionis, S. Doctorem ibi solùm velle quod relatio actualis necessaria non sit sub mortali, sed ad mortale vitandum sufficiat relatio habitualis. Eò quod utique sufficiat ad hoc quod operans frui non censeatur bono commutabili, phrasi Scholasticorum istius temporis, secundum quam, frui aliqua re, est finem ultimum operantis, sive cordis & voluntatis, in ea constituere. Qui profectò in creatura sine mortali nequit constitui. Enim-verò sensum illum manifestant verba ista objecta: *Sufficit ut habitualiter in Deo constituam finem sua voluntatis*. Manifestat & quæstio, quam S. Doctor ibi & quæstione præcedenti resolvit. Quæstione enim præcedenti resolvit, solo Deo fruendum esse. Quæstione præsentis ostendit, cæteris, præterquam peccatis, utendum, non fruendum. Ne quis verò hinc inferret, peccantem venialiter, peccare mortaliter, utpote creaturâ fruentem, non utentem (dixerat enim S. Doctor peccatis utendum non esse) occurrit S. Doctor, dicendo, quod creaturâ non fruatur qui habitualiter in Deo constituit finem sua voluntatis, sive finem hominis, nihil faciendo contrarium gratiæ habituali, per quam voluntas, seu homo, habitualiter refertur in Deum.

121 Unde ibidem ad 4. cum sibi objecisset, ex doctrina sua sequi, quod nullum sit peccatum veniale. Vel enim actus operantis refertur in Deum, tamquam finem ultimum; vel non? Si sic, actus ille non est peccatum. Si non, operans constituit finem suum ultimum in alio quam in Deo, sicque mortaliter peccat.

Respondet quòd *quamvis ille, qui peccat venia-*

venialiter, non referat actu in Deum suam operationem; nihilominus tamen Deum habitualiter pro fine ultimo habet. Unde non ponit creaturam finem ultimum: cum diligat eam citra Deum, &c. Et 1. ad Annibald. dist. 1. a. 4. eandem quaestionem objectionemque sibi proponens: *Omnibus (inquit) tenemur uti; non quod semper eis utamur; sed cum utimur, in Deum referamus. Nec referre tenemur semper actualiter in Deum, sed habitualiter (ut mortaliter non peccemus, fruendo creaturâ.) Unde non oportet quod semper peccemus mortaliter.*

122 Objices 2°. S. Thomas 1. 2. q. 100. a. 10. ad 2. sic habet: *Qui honorat parentes, tenetur ex charitate honorare; non ex vi hujus precepti: Honora parentes; sed ex vi hujus precepti: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Et cum ista sint duo precepta affirmativa, non obligantia ad semper: possunt pro diversis temporibus obligare. Et ita potest contingere, quod aliquis, implens preceptum de honoratione parentum, non tunc transgrediatur preceptum de omissione modi charitatis.*

Respondeo 1°. in precepto diligendi Deum ex toto corde, duas à S. Doctore distingui obligationes (ut supra ostensum est) unam sub mortali (ad eliciendum certis temporibus actum divinæ dilectionis) agendique ex habitu charitatis. Alteram sub veniali, faciendi omnia ad gloriam Dei. De priori loco objecto dicit, posse contingere, quod aliquis, implens preceptum de honoratione parentum, non tunc transgrediatur preceptum de omissione modi charitatis. Nec mirum, quia, ut dicit in 3. distinct. 36. a. 6. ad 5. *modus charitatis plus importat, quam relationem operis in finem debitum; importat enim quod actus ex habitu charitatis procedat. Ad eliciendum verò actum divini amoris, præsertim ex habitu charitatis, omni tempore non tenemur.*

123 Respondeo 2°. de posteriori obligatione ibidem à S. Doctore dici, quod sub precepto charitatis continetur, ut diligatur Deus ex toto corde: ad quod pertinet ut omnia referantur in Deum. Et ideo preceptum charitatis implere homo non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum. Ubi per ly etiam S. Doctor satis innuit, se obligationem hanc, omnia in Deum referendi (quæ solùm est sub veniali) distinguere à priori, quæ est sub mortali: dumque dicit quod cum ista sint duo precepta affirmativa, non obligantia ad semper, possunt pro diversis temporibus obligare, de ista priori loquitur, ut antè dictum est. De posteriori namque in corpore dicit, quod qui honorat patrem, si non habeat charitatem... sit transgressor precepti, quod est de actu charitatis. Idque perspicuum est ex testimoniis ipsius n. 112. 113. & 114. relatis. Necnon ex eo quod 2. 2. q. 137. a. 1. ad 2. dicit, quod sunt quedam virtutes, quarum actus per totam vitam debent durare, sicut fides, spei & charitatis: quia respiciunt ultimum finem totius vita humana.

Tom. 1.

Non quod semper eliciendi sint actus virtutum illarum, sed quod virtualiter semper continuandi sint.

Respondeo 3°. Etiam si charitatis actus per totam vitam nostram morale esse debeat continuus, uti ex S. Thoma proximè audivimus; non debet tamen esse continuus in actu, sed actu vel virtute, ita ut tam frequenter tamque efficaciter ponatur in actu, ut in vim illius omnia nostra procedant, nihilque extra Deum diligatur, non propter Deum. Aliàs in vim illius non procederet opus, quod propter Deum non fieret; istoque proinde in opere virtus illa interrumpetur. Quod prohibetur precepto negativo, quod includitur in precepto affirmativo omnia referendi in Deum, quo utique prohibemur aliquid facere non propter Deum. Quod cum sit negativum, semper, & pro semper obligat.

Respondeo 4°. S. Doctorem, sensu allato, sibi per omnia consonare. Aliàs sibi contrarium esse, tantoque Doctore antilogiam eos imponere, qui sic nolunt ipsum secum eandem facere, voluntque nec relationem operum in Deum, nec charitatis, seu divinæ dilectionis actum, sensu dicto, juxta S. Doctorem continuum & continuum esse debere. Neque enim satisfacere possunt testimoniis S. Doctoris à nobis allatis, nec S. Thomam secum conciliare possunt, in omni parte eorum que dicit loco objecto in corpore, & ad 2.

Objices 3°. Juxta S. Doctorem contingit quod homo actu non ordinet aliquem actum in Deum; cum tamen actus ille non contineat aliquam inordinationem, ratione cujus non sit in Deum referibilis. Et tamen quia mens hominis est habitualiter relata in Deum, sicut in finem, actus ille non solum non est peccatum, sed etiam est actus meritorius.

Respondeo juxta S. Doctorem id contingere in homine justo, in quo charitas habitualis (per quam mens ipsius est habitualiter relata in Deum) non est habitus otiosus, sed frequenter prorumpens in varios actus, virtute influentes in omnes actus hominis justis, etsi non semper actu. Et ideo omnis actus non peccaminosus, in homine justo, meritorius est secundum doctrinam ipsius. Non quia in Deum referibilis, vel solum habitualiter in Deum relatus, (habitualem quippe relationem ad meritum non sufficere docent omnes passim discipuli S. Thomæ cum Magistro suo) sed quia saltem virtute relatus per unum ex actibus illis.

Objices 4°. S. Doctor lect. 3. in cap. 14. ad Rom. dicit, quod in homine infideli cum infidelitate est bonum natura. Et ideo cum aliquis infidelis ex dictamine rationis aliquod bonum facit non referendo ad malum finem, non peccat. Ergo, ut homo non peccet, sufficit quod actum non malum non referat in malum finem. Maximè si actus non solum non sit ex se malus, sed & bonus sit ex genere. Quia, ut ait in 2. dist. 41. q. 1. a. 2. ad 3.

R r

actus infidelium secundum quod sunt boni ex genere, vel circumstantia, Deo placent. Etiam si relati non sint in finem ultimum. Quia præceptum referendi affirmativum est: *præcepta verò affirmativa* (ait ibidem a. 4.) *non obligant ad semper, quamvis semper obligent. Et ideo non oportet, ut actus infidelium, qui in finem illum non est ordinatus, semper sit peccatum; sed solum pro tempore illo, in quo tenetur actum suum in finem ultimum referre.*

128 Pro solutione nonnulla observanda sunt, quæ S. Doctor tradit. Imprimis varios esse gradus, seu species bonitatum in actibus humanis, quæ ad variarum objectionum tenebras dissipandas præ oculis frequenter esse debent. *Dicendum* (ait S. Doctor citatâ dist. 41. q. 1. a. 2. in corpore) *quòd sicut in rebus naturalibus una perfectio alteri superadditur, sic ut quaedam res habeant unam illarum, & quaedam duas, & sic deinceps: ita etiam in moralibus coniungit in actu considerare aliquam perfectionem alii superadditam, ex quarum unaquaque dicitur actus bonus; & si aliqua illarum perfectionum desit, deerit bonitas que est secundum perfectionem illam. Verbi gratia, omnis actus, in quantum est actus, habet essentialem bonitatem, secundum quam omne ens bonum est: Sed in aliquibus actibus superadditur quaedam bonitas, ex proportionem actus ad debitum objectum. Et secundum hoc dicitur actus bonus ex genere. Et rursus ex debita commensuratione circumstantiarum, dicitur bonus ex circumstantia. Et sic deinceps, quousque perveniat ad ultimam perfectionem, cuius actus humanus est susceptivus, que est ex ordine in finem ultimum, per habitum gratiæ & charitatis. Et ideo actus illorum qui gratiam & charitatem non habent, hoc modo bonus esse non potest. Et hæc est bonitas, secundum quam actus meritorius dicitur. Sed subtrahit posteriori, nihilominus remanet prius, ut in lib. de causis dicitur. Unde quamvis ab infidelium actibus subtrahatur ista bonitas, secundum quam actus meritorius dicitur; remanet tamen bonitas alia, vel virtutis politica, vel ex circumstantia, vel ex genere.*

129 In angelica ista doctrina quinque distinguuntur bonitates. Prima est bonitas essentialis, seu transcendentalis, quam quilibet actus habet in quantum actus, & in quantum ens. Secunda est bonitas ex objecto, quam S. Doctor vocat bonitatem ex genere, alii bonitatem ex specie. Tertia est bonitas ex circumstantiis, in qua comprehenditur bonitas ex fine extrinseco, utpote circumstantiâ principali. Quarta est ex habitu virtutis distincto ab habitu charitatis, quam S. Doctor solum in confuso designat, his verbis; *& sic deinceps: estque bonitas quam actus cujuscumque virtutis habet ex hoc quòd procedat ex habitu istius virtutis, v. g. actus temperantiæ ex hoc quòd procedat ex habitu temperantiæ. Ex hoc enim quòd ex tali habitu procedat, habet* (præ simili actu ex ha-

bitu non procedente) quòd fiat faciliter, sive promptè, firmiter & delectabiliter, nisi ab eo impediatur per habitum contrarium, prout S. Doctor variis locis expressè declarat. Quinta & ultima (his verbis designata, *quousque perveniat ad ultimam perfectionem, &c.*) est bonitas quam actus habet ex eo quòd procedat ex habitu infuso gratiæ & charitatis, adeoque procedat ab agente iusto, Deique amico.

Observandum secundò, ad actum simpliciter bonum, nullaque ex parte defectuosum, ultra bonitatem ex objecto, necessariam esse bonitatem tertiam, sive ex circumstantiis, & maximè ex circumstantia finis, licet necessaria non sit bonitas quarta ex habitu; multò minùs quinta, ex habitu nobilissimo charitatis, gratiæque sanctificantis. Quam tamen S. Doctor requirit ad actum meritorium, dum ait: *Hæc est bonitas, secundum quam actus meritorius dicitur.*

Observandum tertio, in actibus infidelium, licet esse nequeat bonitas quinta, secundum quam actus meritorius dicitur; contingit tamen esse bonitatem non solum tertiam, sed & quartam, uti S. Doctor exprimit his verbis: *remanet tamen alia, vel virtutis politica, (hæc est quarta) vel ex circumstantia, (hæc est tertia) vel ex genere, quæ est secunda. Hæc tamen secunda bonitas, sine tertia, non est bonitas simpliciter, sed secundum quid. Quia bonum simpliciter non est nisi ex integra causa; malum ex singulis defectibus.*

Quarto, per bonitatem virtutis politice, seu civilis, à S. Doctore intelligi bonitatem virtutis acquisitæ. Per virtutem quippe politicam, & civilem, intelligit virtutem acquisitam, prout distinguitur ab infusa, ut videre est in 2. q. 1. a. 1. ad 4. *Aliquis potest dici iustus dupliciter, vel iustitia civili, vel infusa.* Et q. 24. de lib. arb. a. 14. ad 6. *Virtus politica ex actibus acquiritur.*

Quinto, actus humanos tripliciter in Deum referri juxta S. Doctorem, scilicet imperfectè, perfectè, perfectissimè. Imperfectè, dum non ex habitu virtutis, licet non sine gratia actuali. Perfectè, dum ex habitu virtutis, non tamen ex habitu charitatis. Perfectissimè, dum ex habitu charitatis. Videri potest S. Doctor in 2. dist. 41. q. 1. a. 1. in corp. ubi sic. *Ordinare in finem contingit dupliciter, vel ostendendo finem (quod rationis esse dicit) vel inclinando in finem, quod voluntatis est . . . sed perfectè ostendere finem non competit rationi, nisi secundum quod est per habitum perfectum: similiter non competit perfectè inclinare in finem voluntati, nisi secundum quod est per habitum perfectum. Ex quo sequitur relationem, seu ordinationem in finem non ex habitu, sed ex sola gratia actuali, juxta S. Doctorem esse imperfectam. Ecce ergo relatio perfecta, & imperfecta. Subjungit S. Doctor relationem perfectam*

in finem ultimum esse duplicem. *Vel enim* (inquit) *finis excedit facultatem naturæ, sicut felicitas futura in patria. Et in hanc finem ostendendo dirigit fides, & inclinando charitas...* In finem autem proportionatum humane facultati, dirigit ratio ostendendo, & inclinando virtus appetitiva, secundum quod est perfecta habitibus virtutum moralium. Quia verò, secundum majorem perfectionem habituum, major est perfectio relationis in Deum, & operationis quæ fit ex tali habitu (juxta illud quod ait in 2. dist. 38. q. 1. a. 2. *Quantò habitus est perfectior, & operatio perfectior erit*) sequitur, quòd operatio perfectissima, ac per consequens relatio perfectissima, ab habitu nobilissimo erit, ab habitu videlicet charitatis.

134 Sextò, in infidelium actibus, juxta S. Thomam, aliquando contingere relationem in Deum perfectam, & imperfectam, etsi non perfectissimam. Sequitur ex eo quòd (juxta S. Doctorem) in ipsis contingat bonitas non solum secunda, sive ex genere; sed & tertia ex circumstantiis, & quarta ex habitu, prout n. 130. vidimus. Tertia verò & quarta non sunt absque relatione in Deum. Neque ad eam necessaria est fides: quia *cognitio naturalis de Deo* (quæ ex dicendis libro sequenti non est absque gratia actuali, etiam si sic absque fide & gratia habituali) *potest dirigere in Deum, sic ut videtur peccatum.* 2. ad Annibald. dist. 42. q. ... a. 1. ad 2. & in 4. dist. 17. q. 1. a. 2. q. 2. ad 4. *Finis ultimus, scilicet Deus, potest esse in intentione ejus, qui fidem non habet, per generalem vel naturalem cognitionem, quam de Deo habet. Unde etiam ille qui fidem non habet, potest se ad fidem habendam preparare, & ad gratiam (habitualement) si secundum suam cognitionem peccatum displiceat, & in Deum affectus ejus feratur.* Cum verò certum sit, S. Doctorem alienissimum esse ab errore Pelagianorum, Semipelagianorumque, certum est, per generalem & naturalem cognitionem, ibi eam non intelligere, quæ est absque ulla omnino gratia actuali, utpote sine qua hominem lapsum posse se ad fidem & gratiam præparare, Pelagianorum, Semipelagianorumque error est. Certum proinde est intelligere eam quæ est absque habitu supernaturali, uti latius ostendam libro sequenti.

135 Ex eo verò quòd S. Doctor in actibus infidelium admittit bonitatem quartam ex habitu virtutis moralis, seu politicæ, idèd consequens esse dixi, quòd admittat relationem perfectam in Deum, quia variis locis tradit, quòd quarta bonitas tertiam includat. *Dicendum* (ait 2. ad Annibald. dist. 41. a. 1. ad 2.) *quòd actus virtutis* (loquitur de quacumque virtute) *est actus perfectus, & quantum ad materiam, & quantum ad circumstantias, & quantum ad intentionem.* Enim verò rectitudo, quæ importat ordinem ad finem ultimum... communis est omni virtuti 1. 2. q. 55. a. 4. ad 4. Unde ibidem admittit definitionem Au-

Tom. I.

gustini, *virtus est ordo amoris, fateturque quòd ordinatio, quæ virtus vocatur, sit fruendis frui, & utendis uti.* Et q. 58. a. 4. in corp. *Ad hoc quòd electio sit bona, duo requiruntur, 1.º ut sit debita intentio finis, & hoc fit per virtutem moralem. Est autem debitum* (ait 1. 2. q. 21. a. 4. in corp.) *ut ad finem ultimum omnes actus nostri referantur.*

Septimò, finem ultimum (qui Deus est) 136 à S. Doctore supra n. 132. dividi in finem ultimum, naturæ proportionatum, & finem ultimum qui excedit facultatem naturæ. Ad actum verò nulla ex parte defectuosum, sufficere relationem in Deum, finem naturæ proportionatum, docet in disputat. q. 23. de volunt. Dei a. 7. ad 8. dum ait: *Non tenemur ad faciendum aliquid ex charitate; sed ad faciendum aliquid ex dilectione (Dei) naturali, sine qua ad minus quiddam sit, male fit.* Ubi cum dicit, nos (utique in quantum homines, atque ex vi præcepti naturalis) non teneri ad faciendum actus nostros ex charitate, non loquitur de charitate generaliter dicta, prout est amor Dei propter se, sed specialiter dicta, prout fertur in Deum velut in finem supernaturalem, secundum quod ait 1. 2. q. 109. a. 3. ad 1. *Charitas diligit Deum super omnia, eminentius quàm natura. Natura enim diligit Deum prout est principium & finis naturalis boni; charitas autem secundum quod est objectum beatitudinis, & prout amabilis est amore amicitie, per quem amans fertur in Deum, secundum quod habet quamdam societatem spirituales cum eo (ibidem) & quodammodo ut unum sibi, vel ad se pertinens.* 2. q. 57. a. 2.

Itaque relatio in Deum, tamquam finem 137 ultimum naturalem, sit quidem per affectum benevolentie in Deum, sed non per affectum amicitie, 2. 2. q. 2. a. 2. dumque homo tendit in finem istum naturalem, tendit in Deum tamquam Authorem naturæ, & donorum naturalium 1. 2. q. 109. a. 3. ad 1. sed non tamquam Authorem gratie. Estque adhuc alio sensu naturalis ille finis (secundum Angelicum Doctorem) in quantum censet hominem absque elevatione ad statum & finem supernaturalem condi potuisse, in ordine ad Deum quidem possidendum, sed modo proportionato naturæ humanæ, ad statum supernaturalem non elevatæ. Neque enim homo creari potuit, nisi propter Deum; sed juxta S. Doctorem necessariò creari non debuit propter Deum intuitivè videndum, amoreque amicitie diligendum. Proinde ab ipsa prima institutione, natura quidem humana est ordinata in finem beatitudinis (supernaturalis) sed non quasi ad finem debitum homini secundum naturam ejus; sed ex sola divina liberalitate, q. 14. de verit. a. 10. ad 2. *Si ex sola divina liberalitate: potuit Deus liberalitatem istam erga humanam naturam non exercere; atque aded naturam humanam instituere absque elevatione, seu ordinatione ad beatitudinem supernaturalem,*

R 1 2

cumque sola ordinatione ad finem naturalem, quem vocat *natura debitum*, ubi supernaturalem vocat *gratum*.

138 Atque ex his facilis est responsio ad objectionem 4. quando enim dicit quod dum infidelis ex dictamine rationis aliquid bonum facit, non referendū ad malum finem, non peccat, sensus est quod non necessariō peccet, uti necessariō peccat, quando agit ut infidelis, prout docet lect. 4. in cap. 1. ad Titum, & 2. 2. q. 10. a. 4. in corp. & in 2. dist. 41. q. 1. a. 2. ad 3. *Infideles non semper ex infidelitatis errore finem sibi praeferunt. & ideo non oportet quod in quolibet actu peccent, sed tunc solum quando ex errore finem sibi praeferunt.* Vel sensus est quod non peccet mortaliter, sicut peccat mortaliter, dum agit ut infidelis. Quod enim loco objecto in epist. ad Rom. antonomastice loquatur de peccato mortali, tamquam de famosiori Análogo, satis explicat per antithesim quam facit inter peccare, & non peccare. Postquam enim dixit, ipsum non peccare, dum facit aliquid bonum, non referendo ad finem malum, mox subiungit: *Cum verò homo infidelis aliquid agit ex eo quod infidelis est, manifestum est quod peccat.* Quae posterior pars antitheseos cum haud dubie intelligatur de peccato mortali, de eo quoque intelligitur prior.

139 Ex eo verò quod S. Doctor dicit, quod *actus infidelium Deo placeant, secundum quod sunt boni ex genere*, non sequitur quod simpliciter non peccent, si actum ex genere bonum in Deum non referant. *Quia bonum ex genere non est... simpliciter bonum, sed potest male fieri* in 2. dist. 36. q. 1. a. 5. ad 2. Nec S. Doctor ait, actus illos Deo placere simpliciter, sed secundum quid, secundum quod sunt boni ex genere, eo sensu quo peccator Deo placet in quantum homo. Quia scilicet sicut aliquid participat bonitatem, ita etiam Deo est acceptum. In 2. dist. 41. q. 1. a. 2. ad 3. Et sicut ait in 2. dist. 36. q. 1. a. 3. ad 1. *Illabonitas, quo est ex genere, manet in actu, quantumcumque per alias circumstantias indebitas deordineur; sicut etiam quantumcumque ab anima tollatur gratia, remanet in ea bonitas naturae. Unde non dicitur actus, qui est bonus ex genere, male fieri, quia privatur ab eo bonitas sui generis; sed quia privatur bonitate circumstantiarum.*

140 Actus ergo infidelis, ex genere bonus, dum ad Deum finem ultimum (saltem naturalem) non refertur, non definit esse bonus ex genere, nec fit in se malus; sed ei jungitur mala circumstantia, ratione cuius male fit, complexumque in individuo consideratur ut compositum quoddam ex actu secundum se, & circumstantiā illā est malum. Quo sensu S. Doctor in 2. dist. 40. q. 1. a. 2. ad 4. ait, quod *defectus voluntatis circa ultimum finem sufficit ad malitiam actionis.* Nec contrarium infertur ex eo quod actus ille Deo placeat, secundum quod ex se, sive ex genere est bonus; sicut

peccator non definit esse peccator ex eo quod placeat Deo, secundum quod homo.

Denique dum (ex eo quod *praecepta affirmativa non obligant ad semper*) S. Doctor infert, quod non oportet ut actus infidelium, qui in finem illum (Deum) non est ordinatus, semper sit peccatum; sed solum pro tempore in quo tenetur actum suum in finem ultimum referre. Vel loquitur de peccato famosè dicto, seu mortali, sicut & de obligatione praeceptorum affirmativorum famosè dicta, utique sub mortali (secundum ea quae ex S. Doctore exhibuimus n. 101. & 103.) Vel loquitur de relatione, seu ordinatione actuali, quae semper necessaria non est, ad hoc ut actus infidelium non sit peccatum: cum praeceptum affirmativum referendi omnes actus in Deum, tamquam ultimum finem, non obliget ad semper actu referendum actus deliberatos in Deum, sed ad referendum actu vel virtutē, uti S. Doctor frequenter explicat. Vel denique loquitur de relatione ad Deum finem supernaturalem, ad quam infideles non obligantur pro semper, nec pro omni actu. Nisi enim aliquo ex tribus hiis modis S. Doctor loqueretur, sibi contrarius esset in locis n. 111. 112. & 113. relatis. Sic verò expostus sibi per omnia consonat.

Objicies 5°. *Homo* (inquit S. Doctor q. 142. 24. de lib. arb. a. 14. ad 3.) *faciendo actum de genere bonorum, id est, bonum ex genere, vitat peccatum, quantumvis non mereatur premium.* Et saepe dicit, quod *sola substantiā actus boni observetur praeceptum, sic ut vitetur poena.* Denique frequenter negat modum charitatis cadere sub praecepto.

Respondeo actum de genere bonorum apud S. Doctorem non esse idem quod actum ex genere bonum, sed esse actum bonum tertiā vel etiam quartā bonitate, etsi non quintā & supremā. In eo proinde comprehendi relationem saltem imperfectam in Deum. Cum per tales actus peccator se disponat ad gratiam; non per actus solum ex genere bonos. Si quidem bonum ex genere indifferenter se habet ad bonum & malum ex circumstantiā & fine in 2. dist. 4. q. 1. a. 5. Quod autem per actus & opera de genere bonorum peccator se disponat ad gratiam, S. Doctor tradit q. 2. de malo a. 5. ad 7. *Hoc est simpliciter falsum, quod omnis actus, qui non est ex voluntate informata charitate sit demeritorius. Alioquin illi qui sunt in peccato mortali, in quolibet actu peccarent; nec eis esset consulendum, quod interim quidquid boni possent, facerent, nec opera ab iis que sunt de genere bonorum disponerent eos ad gratiam. Quae omnia sunt falsa.*

Sed & in substantiā actus boni in individuo, quā dicit sic praeceptum observari ut vitetur poena, S. Doctor comprehendit relationem in debitum finem ultimum, per gratiam actualem. Cum q. 24. de lib. arb. a. 12. ad 16. duos tantum assignet modos observandi praeceptum, unum ex gratia habituali, alterum

sine illa. Debuisset autem tres assignare, primum ex gratia habituali, secundum ex gratia actuali, tertium sine ulla gratia, si talem agnovisset. Non agnovit igitur, dum duos tantum assignandos censuit: *Præceptum dupliciter observatur, uno modo sic quod observatum est meritorium gloria. Et sic nullus potest sine gratia (gratum faciente) prædictum præceptum (charitatis) nec alia observare. Alio modo sic quod observatum facit vitare penam. Et sic sine gratia gratum faciente observari potest. Primo modo observatur, quando substantia actus impletur cum modo convenienti, quem charitas habitualis ponit; & sic etiam præceptum prædictum... non tam est præceptum, quam finis præcepti... Secundo observatur, solâ substantiâ actus adimpletâ: quod contingit omnino in eo qui non habet habitum charitatis. Potest enim & injustus iusta facere iuste, secundum Philosophum in 2. Ethic. Proinde cum dicit: solâ substantiâ actus adimpletâ, ly solâ non excludit gratiam actualem per quam fiat relatio saltem imperfecta ad Deum ultimum finem; sed solam habitua-lem, seu habitum charitatis.*

Denique, ex verbis proximè relatis, quando substantia actus impletur cum modo convenienti, quem charitas ponit (utique habitualis, ut contextus manifestum facit) satis apparet, per modum charitatis (de qua in objectione) à S. Doctore intelligi quod actus ex habitu charitatis procedat. Quod & in 3. dist. 36. a. 6. ad 7. expressè declarat his verbis: *Modus charitatis plus importat, quam relationem operis in finem debitum. Importat enim quod actus ex habitu procedat. Hunc proinde modum negat cadere sub præcepto quemlibet actum deliberatum referendi in Deum.*

CAPUT XIII.

Argumentum XI. Quia obligationem referendi omnes actus nostros deliberatos in Deum (cum sanctis Doctoribus habentis relatis) tradunt præcipui Scholastici, & Doctores Christiani, Cardinales, Episcopi, &c.

145 **T**Radit imprimis Magister Sentent. in 1. dist. 1. a. 2. ubi docet, nullis creaturis, ne ipsis quidem virtutibus inhærendum: *Propter se quidem amanda sunt... verumtamen non est hic consistendum, sed ultra gradiendum: non hic hæreat dilectionis gressus, nec hic sit dilectionis terminus; sed referatur hoc finaliter ad summum bonum, cui soli omnino inhærendum est, quia illud propter se tantum finaliter amandum est. Et in 2. dist. 38. a. 1. Ex sine suo, ut ait Augustinus, voluntas cognoscitur utrum recta, an prava sit; finis autem bonæ voluntatis, beatitudo est; vita æterna, Deus ipse... charitas ergo... finis omnis consummationis est, id est, omnis bonæ voluntatis & actionis.*

146 Subsequuntur Guilielmus Parisiensis in lib. de virtutibus, aiens, gloriam Dei esse debere finem omnium operum nostrorum. Quod-

que totam vitam humanam datori ejus Deo esse honorificam oportet: *quia cuius est arbor rota, & non ejus totus fructus? Cujus totus ager, & non tota fruges? Quia igitur totum quod sumus, totum quod vivimus & movemur, totum boni quod vel habemus vel facimus, totum est opus Dei, Dei donum, Dei beneficium, ex toto quolibet honorandus est nobis. Albertus Magnus in 2. dist. 40. a. 4. alique passim vetustiores Scholastici, quorum testimonia profert Dionysius Carthusianus in 1. dist. 1. q. 1. & 2. ubi & ipse subscribit, sicut & in cap. 10. primæ Corinth. & in lib. de passion. animæ, ex quo verba ipsius notatu dignissima excerpta habes lib. 5. n. 68.*

Subscribit & Ariminensis in 2. dist. 18. q. 147 un. & sapius alibi, negans, ad actum simpliciter bonum satis esse quod fiat propter honestatem virtutis, & aiens, necessarium esse, ut fiat propter Deum, tamquam finem ultimum. Si hoc Ariminensis requirit ad actum simpliciter bonum, consequenter requirit ad vitandum omni ex parte peccatum. Cum omnis actus deliberatus (secundum ipsum) in individuo malus sit, si non sit in individuo bonus. Neque enim admittit in individuo indifferentem.

Innumeris aliis Vetustiorum testimoniis omis- 148 sis, ne prolixior sim, ad Illustriores venio, qui vel Tridentino interfuerunt, vel proximè ab eo celebrato scriptis suis Ecclesiam illustrarunt.

Imprimis Cardinalis Hostius, Concilii Tridentini Præses, in Confessione Polonica (à Synodo Petricoviensi, ac deinde à Romanis Theologis approbata) c. 76. sic ait: *Etiam pueri didicimus in Ecclesia, non quid, sed propter quid faciamus aliquid, Deum attendere; aded ut si quid ex radice charitatis profectum non sit, nihil sit nobis utilitatis allaturum. Quamobrem in utriusque tabula præceptis... ex qua radice, quod sit, proficiscatur, attenditur. Duas autem tantum radices assignant, charitatem & cupiditatem: Sunt enim in cordibus hominum radices due, & charitatis una... cupiditatis altera. Nihil ex illa mali. Nihil ex hac boni nascitur. Hoc docuit, hoc docet, hoc docebit semper Catholica Ecclesia. Secundum ipsum proinde, si quid ex radice charitatis non proficiscitur, proficiscitur ex radice cupiditatis; ex qua nihil boni nascitur, imò nihil nascitur quod malum non sit, vel malè factum.*

Ambrosius Catharinus, unus è celebrioribus 150 Patribus Tridentinis, æquè invisus hæreticis, ac Catholicis charus (inquit Pallavicinus l. 8. Histor. Concilii Trid. c. 9.) in commentario super cap. 10. prioris ad Corinth. explicans Apostoli verba: *Omnia in gloriam Dei facite: hoc est (inquit) præceptum, quod servari debet ab omnibus, & in omnibus, ut saltem virtualiter habeat quis in animo, se velle in gloriam Dei facere, quacumque facit. Et in cap. 3. ad Coloss. verba ista explicans: Omne quodcumque facitis, &c. hoc præceptum datur*